

UNIDADE 1

O patriarcado: unha forma machista de organización da sociedade

Para comezar:

- **Sabes a que nos referimos cando falamos de patriarcado?**
- **Pensas que vivimos nun patriarcado?**
- **Que consecuencias pode ter para as mulleres educarse nunha sociedade patriarcal?**
- **E para os homes?**
- **Coñeces formas alternativas de organización da familia ou da sociedade?**

Patriarcado e heteropatriarcado

Nunha sociedade patriarcal os varóns teñen preeminencia sobre as mulleres. As sociedades patriarcalas son sociedades machistas porque:

- Os homes son considerados máis fortes e máis intelixentes. Enténdese que deben controlar os recursos económicos, os postos de relevancia política ou as manifestacións culturais.
- As mulleres son reducidas aos traballos de menor consideración ou mesmo excluídas de calquera traballo remunerado.
- As actitudes asociadas ao sexo masculino considéranse preferibles ás actitudes asociadas ao sexo feminino. Homes e mulleres son condicionados a se comportar en acordo ao que se espera do seu sexo.

Cantas mulleres ves nesta reunión do G8? Foto: Pete Souza, Dominio Público

A **sociedade occidental**, a sociedade en que nós vivimos, considérase un **heteropatriarcado**. Desde a infancia apréndenos a asociar actitudes como a agresividade ao sexo masculino. Outras actitudes, como a delicadeza, asócianse ao sexo feminino.

Nunha sociedade heteropatriarcal, todas as persoas que non se comportan tal e como se espera do seu sexo son desprezadas. Esta situación afecta ás persoas que teñen unha **orientación sexual** homosexual, por exemplo. Tamén ás mulleres que apostan pola súa carreira laboral ou aos homes que deciden ocuparse da crianza dos fillos.

O heteropatriarcado na sociedade occidental

Con todo, a sociedade occidental está a mudar a súa consideración das mulleres e das **minorías sexuais**. Desde os anos sesenta, o traballo do movemento feminista está a lograr unha maior visibilidade para as mulleres.

Este cambio non é tan rápido como nos gustaría, porque a sociedade occidental organizouse como un **patriarcado** desde hai milenios. Tomemos o exemplo dunha sociedade como a antiga Atenas, no século V a.C. Nesta cidade, quizais a máis relevante da Grecia clásica, todos os atenienses adultos, sempre que non fosen escravos, podían ser elixidos para cargos políticos e votar nas asembleas cidadás. Ningunha muller ateniense era admitida nestas asembleas, nin tampouco podía desempeñar cargo político algún.

Na Roma clásica a consideración das mulleres non era moi diferente. As mulleres nobres, as patricias, estaban sometidas ao control dos seus pais, e despois dos seus maridos. O cristianismo,

que se estableceu no século IV como relixión oficial do imperio romano, reforzou a dominación do home sobre a muller.

Queima de homosexuais nun códice alemán de 1482. Dominio Público.
“práctica nefanda”, é dicir, o pecado máis grave que se podía cometer.

En troques, a consideración da **homosexualidade** mudou moito mesmo dunha sociedade patriarcal a outra. A **Grecia e a Roma clásicas** tiñan unha consideración positiva do **homoerotismo** masculino, sempre que a relación se establecese entre un home adulto e un adolescente. Estas relacións incluían fortes lazos de amizade entre ambos varóns e eran a maneira en que os adolescentes se introducían no mundo dos adultos.

Sostense que o **cristianismo** amparou este tipo de relacións durante séculos. Con todo, a partir do século XIII, a Igrexa comezou a amparar unicamente as relacións sexuais que tiñan como obxecto a reprodución. En consecuencia a homosexualidade comezou a considerarse como unha

A orixe das sociedades patriarcais

Pénsase que as **sociedades prehistóricas** eran igualitarias. Polo menos até o **Neolítico**, os seres humanos viviron en grupos que non adoitaban superar as cincuenta persoas. Non existe ningunha evidencia de que nestes grupos houbo división do traballo segundo o sexo. Desde logo, as diferenzas de riqueza entre os grupos e dentro das persoas do mesmo grupo debían de ser moi escasas.

Segundo esta teoría, os **roles de xénero** diferenciados nacerían ao mesmo tempo que as diferenzas de riqueza ou de status político. Canto máis complexas se facían as sociedades, máis se agrandaban as diferenzas. Nas primeiras **sociedades estatais** que coñecemos (o Exipto dos faraóns ou a China antiga) son moi evidentes as diferenzas entre os roles de homes e mulleres.

A desigualdade entre sexos non estaría, desta maneira, xustificada polas diferenzas biolóxicas entre homes e mulleres. Sería, en realidade, unha maneira máis de asegurar a dominación duns grupos humanos por outros, como a escravitude, o racismo ou a distinción entre a nobreza e a plebe.

Formas alternativas de organización da sociedade

O patriarcado é a forma máis estendida de organización da sociedade. Emporiso, non é a única maneira de organizar unha sociedade.

Moitas sociedades non europeas, mesmo algunhas de bastante complexidade, organizáronse segundo outro tipo de estruturas, como poden ser as sociedades matriarcais. Nestas sociedades, as mulleres teñen un papel moi relevante.

Os pobos indios de Norteamérica adoitaban formar sociedades matriarcais. Entre os hopi, mulleres e homes participaban por igual nas decisións políticas ou na xestión das terras e das vivendas. Entre os iroqueses as nais tiñan a última palabra mesmo na declaración de guerra a outros pobos.

En liñas xerais, a antropoloxía describe que as sociedades matriarcais son máis igualitarias e pacíficas que as patriarcais. Esta característica esténdese ás comunidades de primates onde as femias establecen fortes lazos. As comunidades de chimpancés, onde os machos dominan ao grupo, as relacións sociais están presididas pola forza. Nos grupos de bonobos, en cambio, os conflitos adoitan solucionarse pacificamente grazas á solidariedade entre femias.

Ademais, certas culturas tradicionais desenvolveron identidades sexuais que non responden á clasificación occidental entre varóns e femias. Os navajo, un pobo indio veciño dos hopi, recoñecía catro sexos, dous deles reservados para homes ou mulleres que podían asumir, segundo o momento, roles de xénero masculinos ou femininos. Figuras semellantes existen en case todos os pobos de nativos americanos. Polo xeral, son figuras de prestixio, asociadas a poderes de curación ou elevadas destrezas artesanais.

Home ou muller? Non era así para os pobos indíxenas americanos

PARA REFLEXIONAR:

- 1) *Pensas que unha sociedade patriarcal pode ser igualitaria?*
- 2) *Que formas de desigualdade entre homes e mulleres coñeces na sociedade actual?*
- 3) *Pensas que a situación das mulleres na sociedade occidental está mudando?*
- 4) *Que solucións proporías para impulsar este cambio?*
- 5) *Deben liderar as mulleres este cambio ou teñen os homes unha gran responsabilidade nel?*
- 6) *Significa o matriarcado dominación da muller polo home?*